

Курушкіна Т. М.,

Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов, м. Горлівка

ОСОБЛИВОСТІ ОНОМАСІОЛОГІЧНОЇ СТРУКТУРИ АНГЛІЙСЬКИХ КУЛІНАРОНІМІВ

У запропонованій статті, по-перше, встановлюються параметри ономасіологічного опису англійських кулінаронімів; по-друге, визначена структура цього опису реалізується при аналізі назв страв. Центром опису стає ономасіологічна модель, яка вміщує ономасіологічний базис, ономасіологічну ознаку та ономасіологічний предикат.

Ключові слова: кулінаронім, ономасіологічний базис, ономасіологічна модель, ономасіологічна ознака, ономасіологічний предикат.

Suggested article firstly deals with defining parameters of onomasiological description of English culinaryonyms; secondly with realization of the defined structure in the analysis of the dishes names. Onomasiological model that contains such elements as onomasiological base, onomasiological feature and onomasiological predicate becomes the centre of English culinaryonyms description.

Key words: *culinaryonym, onomasiological model, onomasiological base, onomasiological feature.*

Ономасіологічний ракурс розгляду словотворення залишається актуальним у сучасній лінгвістиці. Зважаючи на те, що саме ономасіологічний аналіз лексики дозволяє виявити понятійні механізми утворення того чи іншого слова та уточнити принципи його мотивації, закономірним є поєднання ономасіологічного й когнітивного підходів до розгляду одиниць лексикону тієї чи іншої мови в дослідницьких роботах останнього часу (Полюжин 1999, Селіванова 2000, Панасенко 2004, Сакал 2006, Плотнікова 2006).

Двоспрямованість ономасіології як у суто мовну, так і немовну сфери забезпечує її різноманітні експланаторні можливості та їх варіабельність. Сучасна ономасіологія виходить за межі лінгвістичної семантики, що відбивається в її розмежуванні на семантико-структурний, функціональний, тексто-комунікативний та когнітивний напрямки [5, с. 428-430].

Метою нашого розгляду постає аналіз методів ономасіологічного моделювання в межах структурно-семантичного напрямку, що має за завдання систематизацію та типологізацію номінативних одиниць, аналіз взаємодії семантичного й номінативного аспектів мови, інтерпретацію ономасіологічних структур у проекції на значення мовних одиниць [5, с. 429].

До кола **завдань**, що вирішуються у ході даного дослідження належить:

– аналіз основних методів ономасіологічного моделювання;

– виділення основних ономасіологічних моделей англійських назв страв.

Традиційно в основі ономасіологічного дослідження знаходиться методика репрезентації семантичних зв'язків між морфемами похідного слова за допомогою тернарної ономасіологічної структури або моделі, що була розроблена О. С. Кубряковою [2]. До складу ономасіологічної структури слова входять ономасіологічний базис (словотворчий формант), ономасіологічна ознака (мотиватор, твірна основа) та предикат-зв'язка або атомарний предикат, що встановлює між ознаками певний тип відношень. Під ономасіологічною моделлю похідного слова мається на увазі структурно-семантична формула, що, по-перше, відбиває його морфологічну побудову, по-друге, називає ономасіологічні ряди компонентів, що входять до його складу, та, по-третє, вказує на тип семантичних відносин, в які вступає його основа та суфіксальний елемент задля найменування тієї чи іншої особи або предмету.

О. О. Селіванова, розглядаючи ономасіологічну модель складного слова, визначає її на основі 1) загального значення ономасіологічного базису (формантної структури); 2) конкретного змісту двох або більше ономасіологічних ознак; 3) їх валентного потенціалу та значеннєвого зв'язку; 4) типу відношень між базисом та ознакою [4, с. 20].

Ономасіологічна структура розкриває природу мотиватора як фрагмента значення номінативної одиниці, представленого в її тілі, а її інтерпретація здійснюється шляхом реконструкції мотивуючого судження, дефініції пропозиційної структури. Т. В. Дроздова відзначає: “У процесі ономасіологічного аналізу похідного слова відбувається поступове розкриття взаємодії компонентів один з одним, а також одночасне співвіднесення отриманих мовних відомостей з концептуальною картиною специфічної сфери” [1, с. 10].

В морфологічній структурі слова елементи ономасіологічної можуть відбиватися повністю або частково. В першому випадкові характеристика ономасіологічної моделі базується на дослідженні поверхневих структур, і число її виокремлювальних компонентів відповідає числу реально представлених в структурі позначення компонентів. Глибинний аналіз, в свою чергу, передбачає розпізнавання схованих компонентів, тобто тих, що не є представленими в поверхневій структурі.

Локалізація базиса в поверхневій структурі дериватів та складних слів тісно пов'язана з граматичною будовою мови. Так, наприклад, французька та польська мови відносяться до мов з лівовершинним базисом, а німецька, англійська, російська, українська, чеська – до правовершинних [3, с. 46].

В. І. Щадрін, спираючись на традиційний термінологічний апарат ономасіології, пропонує, в якості ономасіологічної моделі похідного слова, використовувати структурно-семантичну формулу, що, по-перше, відбиває його морфологічну структуру, по-друге, називає ономасіологіч-

ні розряди (тематичний або рольовий статус) компонентів, що входять до його складу, та, по-третє, вказує на тип семантичних відношень (глибинний предикат або відмінкова функція), в які вступають ономасіологічний базис та ономасіологічна ознака для називання того чи іншого предмета. Ономасіологічна ж структура презентується у вигляді ономасіологічного квадрату похідного слова, що складається з чотирьох секторів: ономасіологічного базису, ономасіологічної ознаки, значеннєвого релятива та рольового статусу всього похідного [7, с. 9].

Проте, визнаючи актуальність та цікавість ономасіологічного моделювання структури похідного, запропонованого В. І. Щадріним, слід зауважити, що четвертий компонент ономасіологічного квадрату, а саме, рольовий статус похідного, при побудові ономасіологічної структури назв страв нівелюється, таким чином повертаючи нас до традиційної тричленної ономасіологічної категорії.

В. І. Теркулов акцентує увагу на принципіальній відмінності ономасіологічних моделей універбалізаційних композитів, що є варіантами повного словосполучення, та дериваційних композитів, що формують нову номінатему. Зазначається, що у універбалізаційних композитах базисну функцію виконує головне слово вихідного словосполучення, а ознакову – залежне, а у дериваційних базисну функцію виконує вже афікс, ознакову ж – вихідне словосполучення, перетворене у твірну основу. Ономасіологічна структура універбалізаційних композитів визначається як дво-членна, яка включає ономасіологічний базис, що є еквівалентним архісеми головного компонента вихідної конструкції, та ономасіологічну ознаку, що є еквівалентною семантичному множитку головного компонента вихідної конструкції, що актуалізується у її залежному компоненті [6].

У нашому дослідженні ми, зважаючи на різноманітність структурних моделей англійських назв страв, при ономасіологічному моделюванні, вслід за Н. І. Панасенко [3], перш за все, виходимо з типу номінації, який було визначено у результаті попереднього словотворчого аналізу, адже кількість елементів в ономасіологічній структурі залежить саме від нього.

Ономасіологічному розглядові в нашому дослідженні підлягають 1608 лексичних одиниць англійської мови, що означають назви страв, тобто кулінарніми. Словотвірний аналіз продемонстрував, що кулінарніми англійської мови поділяються на:

1) прості (325 од.) (наприклад, *bread* 'хліб', *aspic* 'заливне', *bagel* 'рогалик', *hermit* 'печиво з родзинками та горіхами');

2) похідні (138 од.) (наприклад, *jerky* 'в'ялене м'ясо', *tunchie* 'закуска', *patty* 'перепічка', *rasher* 'тонка скибочка бекону');

3) складні (255 од.) (наприклад, *seedcake* 'булочка з кмином', *sea biscuit* 'галета', *bean curd* 'тофу', *beefsteak* 'біфштекс');

4) складносуфіксальні (3 од.) (наприклад, *jawbreaker* 'тверда кара-

мель', *cheeseburger* 'чізбургер', *pile-driver* 'міцний коктейль, суміш горілки з помаранчевим лікером');

5) декількасловні комплекси (1153 од.) (наприклад, *Salisbury steak* 'рублений біфштекс 'солсбері'', *Norfolk apple cake* 'яблучний пиріг по-норфолкськи', *California roll* 'булочка по-каліфорнійськи', *fairy cake* 'пиріг зі збитих білків');

6) фрази (59 од.) (наприклад, *pigs in blankets* 'устриці у міцті', *love in disguise* 'фаршироване серце', *soles in coffins* 'картонля фарширована камбалою', *archangels on horseback* 'устриці у беконі на грінках');

Найбільша кількість складників спостерігається у декількасловних комплексах, що складаються з похідного або складного слова, або ж складносуфіксального утворення й простого чи складного прикметника. Зауважимо й вагу кількості елементів ономасіологічної моделі й роль кожного з них у формуванні базису, ознаки та предикату.

Враховуючи зазначене вище, можемо виділити певну кількість ономасіологічних моделей, характерних для англійських кулінаронімів, що, залежно від кількості елементів ономасіологічної структури, в свою чергу, поділяються на двокомпонентні, трикомпонентні та чотирикомпонентні.

Двокомпонентні кулінароніми складають 80% загальної кількості проаналізованих лексичних одиниць. Як в групі двокомпонентних, так і в корпусі всього матеріалу в цілому, найбільшу частотність має модель "ознака – базис", напр.: *Windsor soup* 'віндзорський суп', *Yule log* 'різдвяне поліно', *Madera cake* 'бісквіт 'мадера'', *Western omelet* 'омлет по-західному', *soda biscuit* 'печиво на соді', *Gloucester sausage* 'глостерська ковбаса', *fruit bread* 'хліб з родзинками', *fishcake* 'рибна котлета'.

Модель типу "базис – ознака" є непоширеною, проте наявною в англійській мові, що належить до мов з типово правостороннім базисом. Це можна пояснити впливом французької мови та французької кулінарної традиції, що поступово поширювалася й на територію Великобританії. Напр.: *lobster Newburg* 'лобстер ньюбург', *oysters Bienville* 'устриці б'єнвіль', *salmon amandine* 'сьомга у мигдалі', *sole Albert* 'камбала Альберт', *steak tartare* 'м'ясо по-татарськи'.

Трикомпонентні ономасіологічні моделі кулінаронімів складають 20% загальної кількості похідних назв страв. У їх складі можливим постає виділення п'яти типів ономасіологічних структур, а саме:

- "ознака ознака – базис";
- "ознака – ознака базис";
- "ознака – ознака – базис";
- "ознака – базис – ознака";
- "ознака базис – ознака";

Найбільш численною з виділених трикомпонентних виступає модель типу "ознака – ознака – базис", напр.: *Aberdeen preserved apples* 'зау-

кровані яблука по-абердинські’, *apple brown Betty* ‘яблучний пудинг з сучарями’, *Arran potato salad* ‘картопляний салат по-аранські’, *Aylesbury game pie* ‘пиріг з дичиною по-айлсберські’, *Berkswell lemon chicken* ‘курча з лимоном по-беркswельські’, *Autumn partridge pot* ‘осіннє рагу з куріпки’.

Чотириккомпонентні моделі кулінаронімів складають найменш численну групу і представлені лише дев’ятьма одиницями, до складу ономасіологічної структури яких входять три ознаки й один базис, напр.: *seven minute frosting* ‘глазур сім хвилин’, *chocolate up and over pudding* ‘пиріг глазурований шоколадом’, *Lancashire potato cheese cakes* ‘цирні пиріжки з картоплею по-ланкаширські’.

Проведене нами узагальнення й систематизація досліджуваного матеріалу становить підґрунтя для подальшого ономасіологічного аналізу зон базису та ознаки, що надасть змогу розкрити акт номінації страв, як мовномисленнєвий акт, у ході якого те, що називається, підводиться під певну категорію та розглянути досліджувані лексичні одиниці як результат пізнавальної діяльності людини, що встановлює зв’язки між різноманітними сутностями навколишнього світу та виражає ці зв’язки у створюваному нею найменуванні.

Література:

1. Дроздова Т. В. Типы и особенности многокомпонентных терминов в современном английском языке (на материале терминологии производства искусственного холода): автореф. дис. на получение уч. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 “Германские языки” / Т. В. Дроздова. – М., 1990. – 24 с.
2. Кубрякова Е. С. Части речи в ономасиологическом освещении / Е. С. Кубрякова. – М.: Наука, 1978. – 115 с.
3. Панасенко Н. И. Когнитивно-ономасиологическое исследование лексики (опыт сопоставительного анализа названий лекарственных растений): дис. ... доктора филол. наук: 10.02.19 / Н. И. Панасенко. – М., 2000. – 387 с.
4. Селіванова О. О. Субстантивні композити в українській та російській мовах / О. О. Селіванова // Мовознавство. – 1992. – № 6. – С. 19-22.
5. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2006. – 716 с.
6. Теркулов В. И. Слово и номинатема: опыт комплексного описания основной номинативной единицы языка / В. И. Теркулов. – Горловка: Изд-во ГГПИ-ИЯ, 2007. – 240 с.
7. Щадрин В. И. Ономасиология производного имени: автореф. дис. на получение научн. степени д-ра филол. наук: спец. 10.02.04 “Германские языки” / В. И. Щадрин. – С-П., 1996. – 39 с.